

Vakkanın Əsəd Bəy haqda sensasiyalı bioqrafiyası

Betti Bleyer,
Könül Səmədova,
Sevinc Mehdizadə

Əsəd Bəy uşaqlığını Bakıda Lev Nussimbaum olaraq keçirmişdi. O, 1942-ci ildə dünyasını dəyişərək Liviya doğumlu Bello Vakka¹ (Cəmil Vakka-Mazzara ləqəbli) İtaliya jurnalı *Oriente Modernoya*² uzun bir nekroloq yazdı. Lakin bu yazıda Levin uşaqlığı haqda deyilmiş hər bir söz Azərbaycan Respublikasının Dövlət Tarix Arxivindəki tarixi sənədlərlə demək olar ki, ziddiyyət təşkil edir.

Vakkanın Əsəd Bəyə belə həssas münasibət göstərməkdə məqsədi, görünür, Lev Nussimbaumun "ən yaxın qohumu" olmasını sübut etmək cəhdindən qaynaqlanır. O, bu qohumluğun dörd nəsil öncəyə dayandığını iddia edir. Görünür, Vakka Əsəd Bəyin varisi olmaq niyyətində idi. O, Əsəd Bəyin³ adı altında çap olunmuş çox sayda kitablardan gələn qonoralar, Əsəd Bəyin özünün və atasının neft quyularına sahib olduğunu düşünürdü, halbuki, bu neft quyuları çoxdan bəri bolşeviklər tərəfindən müsadirə edilmişdi.

1 Əsəd Bəy Bakıda doğulmuşdur.

KİYEV YƏHUDİ SİNAQOQU

LAKİN... Lev Nussimbaumun (o, uzun illər sonra Əsəd Bəy təxəllüsü ilə yazmağa başladı) doğum şəhadətnaməsi Kiyevdəki sinaqoqda qeydiyyata alınmış və hal-hazırda bu sənədlər Ukraynada Kiyev Milli Arxivlərində saxlanılır.⁴ Bakıda onun doğumu ilə bağlı heç bir sənəd tapılmayıb.⁵

2 Lev Nussimbaumun atasının adı İbrahim bəy Arslanoğlu idi.

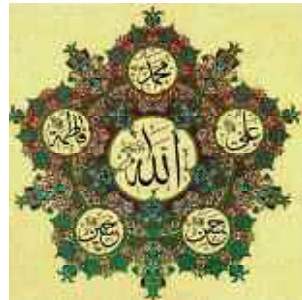

LAKİN... həm doğum,⁶ həm də evlilik şəhadətnaməsində⁷ Levin atasının adı Abraham Leybusoviç Nusimbaum kimi göstərilib. Bakıdakı 2 nömrəli kişi gimnaziyasında qeydiyyata salan da məhz Abraham Nusimbaum olmuşdu.⁸

Levin atasının adının "Arslanoğlu" olması ilə bağlı Vakkanın iddiası tamamilə uydurmadır. Bundan əlavə, bu ad Azərbaycan dilində "r" hərfi olmadan "Aslanoğlu" kimi yazılmalı idi. Hər iki söz eyni mənəni daşıyır. Qeyd edək ki, "Lev", "Leo", və "Əsəd" adları da hamısı "aslan" mənasını verir.

3 Lev Nussimbaum şiə müsəlmanı idi.

LAKİN... Levin doğum haqqında şəhadətnaməsində onun doğum və sünnət olunma tarixi yəhudi ayı Xəşvan ilə göstərilir. Bu şəhadətnamə Kiyevdəki sinaqoqda qeydiyyata alınmışdır.⁹ Levin Bakıdakı məktəb sənədlərində onun dini yəhudi, dili isə ıvrit dili olaraq göstərilib.¹⁰

4 Lev yəhudi deyildi, çünki yəhudilərə Bakıda yaşamaq qadağan idi.

LAKİN... Lev atası ilə birgə şəhərin ən nüfuzlu yerlərindən birində, Mixaylovskaya 11 küçəsindəki (İndiki Əziz Əliyev küçəsi) Aşumov evində yaşayırdı.¹¹

BLEYER

5 Lev yəhudi deyildi, çünki yəhudilər Bakıda torpaq sahibi ola bilməzdilər.

LAKİN... Levin atası "A.L. Nussimbaum və Binəqədi Neft Boru Şirkəti"nin sahibi idi. O bu şirkəti 1914-cü ildə "Nobel Qardaşları Neft Şirkəti"nə 131, 500 rubla satdı.¹² 1914-cü ildən əvvəl şirkətin ofisi Aşumov küçəsinə köçürüldükdə Nussimbaumların ofisi Birjəvaya küçəsi 5 (hazırkı Üzeyir Hacıbəyov küçəsi) ünvanında yerləşirdi. Onun ofisinin telefon nömrəsi 4-35 idi.¹³

BLEYER

7 Levin anasının adı Aişə Slutzki idi.

LAKİN... belə ad qarışığı bir əsr öncə qərribə səslənərdi. Aişə müsəlman adı—əsasən də sünni müsəlmanların istifadə etdiyi addır. Vakka isə Əsəd Bəyin anasının şialiyi qəbul etdiyini iddia edirdi. "Sluzki" və yaxud "Slutzkin" yəhudi adıdır.

Bütün rəsmi sənədlərə əsasən, Levin anasının adı həm nigah,¹⁶ həm də ölüm¹⁷ haqqında şəhadətnaməsində, eyni zamanda oğlu Levin doğum¹⁸ haqqında şəhadətnaməsində Berta Davidovna Slutzkin kimi göstərilir.

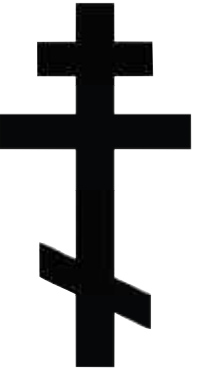

6 Lev yəhudi deyildi, çünki yəhudilərə Bakıda İmperial Gimnaziyada təhsil almağa icazə verilmirdi.

LAKİN... Bakıda İmperial Gimnaziya adlı məktəb mövcud deyildi və Lev Bakıda oğlanlar üçün ən nüfuzlu məktəbdə—2 nömrəli kişi gimnaziyasında¹⁴ təhsil alırdı. Gimnaziya Nikolayevskaya küçəsi 6 ünvanındakı (İndi Nikolayevskaya 6-da İqtisad Universiteti yerləşir) realni məktəblə eyni binada yerləşirdi.

Lev bu məktəbdə təhsil alan yeganə yəhudi deyildi. Məsələn, Lev dördüncü sinifdə ikən (1919-1920) onun sinfində 9 yəhudi, 12 rus pravoslavı, 2 protestant və 9 müsəlman təhsil alırdı.¹⁵

8

Levin anası islamı qəbul etmiş pravoslav rus idi.

LAKİN... onun hətta 16 fevral 1911-ci ildəki intihar faktı da Bakıdakı yəhudi sinaqoqunda qeydiyyata alınmışdı.¹⁹

9 Anasından yetim qalarkən Levin dörd yaşı vardı.

LAKİN... anası 16 fevral 1911-ci ildə intihar edərkən Levin beş yaşı yenicə tamam olmuşdu.²⁰

10 Məktəbə yazılarkən Levin altı yaşı vardı.

LAKİN... sənədlər atasının onu 27 sentyabr 1914-cü ildə məktəbə yazdırdığı zaman Levin doqquza yaxın yaşı olduğunu və onun rəsmi olaraq 1 oktyabr 1914-cü ildə məktəbə qəbul edildiyini göstərir.²¹

11 Lev məktəbdə fars dilini öyrənmişdi.

LAKİN... İki nömrəli kişi gimnaziyasının dərs proqramına fars dili daxil edilməmişdi.²² Levin məktəbi ilə eyni binada yerləşən realni məktəbdə²³ də fars dili tədris olunmurdu.

Bundan əlavə, əgər o, Vakkanın iddia etdiyi kimi fars dilində şeir yazırdısa, necə ola bilərdi ki, öz adının ərəb əlifbasında heç düzgün yazılış qaydasını bilmirdi.²⁴ İyirminci əsrin əvvəllərində həm fars, həm Azərbaycan dilləri yeni ərəb əlifbasında yazılırdı.

LIXENAU OQSRI